

Archiv obce Pláně

1841–1945 (1954)

Inventář

EL NAD č.: 127

AP č.: 236

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2010

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	6
III. Archivní charakteristika fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	6
V. Záznam o uspořádání fondu	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce fondu

Správa nad vesnickým obyvatelstvem spočívala do roku 1850 v rukou vrchnosti. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální (vrchnostenské) správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Místo vrchnostenských panství se tak staly základem správy místní obce, a to na základě Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170 ze dne 20. března 1849, které stanovilo jako nejnižší články územní samosprávy obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.

V každé obci byly zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorcí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních.

Činnost obecní samosprávy byla zahájena v roce 1850, když začaly fungovat i nově zřízené státní politické úřady. Po pádu absolutismu a vydání Říjnového diplomu byl roku 1862 vydán rámcový říšský obecní zákoník, který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1863 vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Slezsko a v roce 1864 i pro Moravu a Čechy. Tato zřízení se vztahovala na všechny obce s výjimkou statutárních měst a v mnohém navazovala na Stadionovo prozatímní obecní zřízení. Podrobněji rozváděla ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci, o působení obecního výboru, představenstva, o dohledu nad obcí, o spojení obcí, o hospodářství obecním atd.

Po vzniku ČSR bylo nutné novelizovat ustanovení o volebním řádu i o obecním zřízení, což se stalo zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb. Podle novely stálo v čele obce obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Kromě toho byly v obcích zřizovány obecní komise, z nichž komise finanční a letopisecká byly ustavovány obligatorně, založení jiných komisí záviselo na rozhodnutí zastupitelstva. Nově zavedenou institucí se stal také obecní trestní senát, složený ze starosty a dvou členů obecní rady, který vykonával trestní působnost obce. Pokud zemský úřad rozpustil obecní zastupitelstvo, bylo povinností příslušného okresního úřadu stanovit pro obec přechodný orgán, a to vládního komisaře nebo správní komisi. Mimořádný orgán pak vedl správu obce až do volby nového obecního zastupitelstva.

Pravomoce obecní samosprávy však byly po roce 1918 postupně omezovány posilováním vlivu státních úřadů, což pokračovalo i v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Volby do zastupitelstev se od roku 1938 nekonaly a uvolněná místa byla obsazována kandidáty, které schvaloval úřad německého oberlandráta. Volba starostů byla potvrzována říšským protektorem, později rovněž oberlandráty, a orgány německé moci měly rozhodující slovo i v záležitostech schvalování dosazených vládních komisařů, členů zastupitelstev nebo obecních správních komisí. Na základě vládního nařízení č. 4 ze dne 5. května 1945 obecní úřady zanikly a byly nahrazeny místními národními výbory.

Pláně leží 6 km severovýchodně od Plas na stejnojmenném katastrálním území v nadmořské výšce 522 m. Ves byla nazvána podle místa svého založení, slovo pláně totiž znamená větší rovinu s žádným či nízkým porostem.

První zmínka o Pláních pochází z roku 1169, kdy je král Vladislav společně s dalšími vesnicemi daroval manětínským johanitům. V roce 1420 získal ves Bohuslav ze Švamberka. V majetku tohoto šlechtického rodu zůstaly Pláně do roku 1587, kdy byly prodány Jeronýmovi Hrobčickému, držiteli manětínského panství. V roce 1654 bylo ve vsi 7 osedlých a 3 spálené statky. Podle tereziánského katastru zde žilo 12 hospodářů a 1 kovář v obecní kovárně. Až do roku 1850 byly Pláně součástí manětínského panství, jehož posledním patrimoniálním majitelem byl Prokop Alois Lažanský.

V novém územněsprávním členění v letech 1850–1945 připadly Pláně do kraje Plzeňského a soudního okresu Manětín v politickém okrese Kralovickém. Místní obec Pláně tvořily tři katastrální obce, a sice Pláně, Korýtka a Vrážné. V roce 1900 však došlo k jejímu rozdělení ve dvě místní obce – Pláně a Vrážné s Korýtky.

Poštovní úřad, telegraf, telefon a četnická stanice se nacházely v Plasích, stejně jako železniční stanice na trati plzeňsko-březenské, budované od 70. let 19. století. Od roku 1917 mohlo místní obyvatelstvo ještě využít železniční zastávku Manětín. Obcí procházely okresní silnice Osojno – Plasy a Dražeň – Pláně.

Farní správou a školou náležela místní obec Pláně do Křečova. Obecní zastupitelstvo v Pláních však začalo v 80. letech 19. století usilovat o vlastní školu, která byla otevřena v nové budově v roce 1894 pro děti z Plání a Korýtek. O 4 roky později sem docházela také mládež z osady Vrážné.

Souvislejší informace o činnosti obecního úřadu pocházejí až ze 30. a 40. let 20. století. Kromě finanční komise fungovala komise sociální pro státní stravovací akci, která rozdělovala poukazy na potraviny a organizovala práce pro nezaměstnané, dále komise stavební, letopisecká, nákazová, osvětová a hospodářská. Kronika obce byla založena Josefem Šmídem v roce 1933. Po něm v zápisech pokračovali Jan Pešík a Václav Pešík. Představitelé obce ještě ustanovovali knihovni radu, honební výbor, polního hlídače, lesního hospodáře, polního a lesního hajného, ponocného, odhadce dobytka a členy do místní školní rady.

K majetku obce patřil mimo jiné obecní dům čp. 18, sloužící patrně pro ubytování zdejších nemajetných občanů, kaplička a dobytčí váha. Ve 2. polovině 30. let byla dokončena elektrifikace obce. V roce 1939 se zastupitelstvo usneslo vybudovat kanalizaci. Nepodařilo se však zjistit, kdy byl tento projekt uskutečněn.

Činnost obecního úřadu byla ukončena v květnu 1945 ustavením místního národního výboru.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	436	neuvedeno
1869	481	59
1880	475	62
1890	436	67
1900	257	41
1910	236	44
1921	258	42
1930	227	44

Seznam doložených starostů

Václav Molcar	1872 ?–1874 ?
Jan Pešík	1874–1877 ?
Václav Molcar	1877–1880 ?
Jan Pešík	1880–1883 ?
Václav Molcar	1883–1886 ?
Josef Molcar	1891 ?–1894 ?
Alois Beránek	1894–1897 ?
Josef Molcar	1900 ?–1904 ?
Alois Beránek	1904 ?–1907 ?
Matěj Zíma	1907 ?–1910 ?
František Koudele	1910 ?–1913 ?
František Domabyl	1913 ?–1919
Václav Pokorný	1919–1923 ?
František Volráb	1923 ?–?
Václav Dlouhý	1935 ?–1945 ?

II. Vývoj a dějiny fondu

Fond Archiv obce Pláně tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu v Pláních. Jedná se o 12 úředních knih, 4 podací protokoly, 2 kartony spisového materiálu a 1 mapu. Z dochovaných archiválií není patrné, kde a jakým způsobem byly ukládány.

Dne 23. října 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru v Pláních a vybraný materiál obecního úřadu převzal do okresního archivu. K jeho zapsání do knihy přírůstků došlo dodatečně v roce 1996 pod číslem 992. Další archiválie, pocházející z činnosti obecního úřadu, byly do okresního archivu předány 19. prosince 1986 společně s písemnostmi MNV v Pláních (č. přírůstkové 723) bez příslušné dokumentace.

Podle protokolu z archivních prohlídky v roce 1954 se na MNV v Pláních ještě nacházela pamětní kniha obce, založená v roce 1933 Josefem Šmídem, zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva a rady z let 1928–1935 a dějiny obce z let 1940–1943 od Jana Pešíka, které ale nebyly do okresního archivu nikdy předány a v době zpracovávání fondu byly neznámé.

III. Archivní charakteristika fondu

Původcem archivního fondu AO Pláně je Obecní úřad v Pláních. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010.

V roce 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na MNV v Pláních a o dva roky později vybraný materiál obecního úřadu hrubě uspořádal. Josef Pankraz pak v roce 1962 vyhotovil soupis písemností, který v roce 1989 doplnila Marie Vitoušová.

Během inventarizace byl do fondu AO Pláně převeden lesní hospodářský plán z let 1942–1944 o rozsahu 0,01 bm z fondu MNV Pláně. Naopak z fondu AO Pláně byla vytřídněna hlavní kniha z let 1944–1945 (1947) o rozsahu 0,01 bm do fondu MNV Pláně a snímek z katastrální mapy z roku 1947 o rozsahu 0,01 bm do fondu MNV Mladotice.

V knize evidence vydaných domovských listů, pracovních a čeledních knížek a vysvědčení zachovalosti (inv. č. 3) se nacházejí také předběžné záznamy účetní povahy z let 1901–1922, které byly zaneseny do hlavní knihy (inv. č. 18).

Časový přesah u inv. č. 3, 4, 10, 14, 23 a 24 je dán následnými zápisy z období činnosti místního národního výboru. Tyto archiválie byly ve fondu ponechány, jelikož většina údajů vznikla za existence obecního úřadu. Časový přesah v případě rozpočtu na rok 1945 (u inv. č. 14) je způsoben tím, že tento rozpočet byl dodatečně zpracován až v roce 1948. Dále je ve fondu uložena katastrální mapa obce, vyhotovená v roce 1841 pro potřeby stabilního katastru.

V průběhu inventarizace nebyla provedena vnitřní skartace. Celkový rozsah fondu činí 0,50 bm. Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a komisí (inv. č. 2) byly zařazeny do I. kategorie, ostatní archiválie do kategorie II. Písemnosti jsou až na některé dvojjazyčné česko-německé tiskopisy z období protektorátu psané česky a v době zpracovávání fondu se nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Fond AO Pláně poskytuje torzovité informace o činnosti obecních orgánů i o hospodářské a finanční situaci obce. Většina archiválií pochází až z období samostatného československého státu,

především ze 30. a 40. let. Cenné jsou zejména zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a komisí (inv. č. 2).

V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky

Fond Archiv obce Pláně uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v prosinci 2009 a čistopis zhotovila v srpnu 2010 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 31. 8. 2010

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

- Bukačová, I. – Fák, J. a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 7*. Plzeň, 1996.
- Dundera, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský*. Praha, 1845.
- Dyk, J. *Popis politického okresu Kralovického*. Praha, 1886.
- Flögel, J. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.
- Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Jihlava, 2005.
- Chytil, A. *Chytilův místopis Československé republiky*. Praha, 1931.
- Kočka, V. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Kralovice, 1930.
- Kotyška, V. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha, 1895.
- Nováková, B. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla N–Ž*. Praha, 1991.
- Palacký, F. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. III. díl – M–Ř*. Praha, 1951.
- Reichsgesetzblatt*, 1849.
- Reichsgesetzblatt*, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).
- Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970*. Praha, 1970.
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1945 (částka 3., 5. 5.).
- Schwarz, F. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1893.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1907.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1913.
- Statistický lexikon obcí v Čechách*. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Sýkora, M. – Drozda, R. *1873–2003. Plzeňsko-březenská dráha 130 let.* 2003.

Tereziánský katastr český. Praha, 1964.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

Vitoušová, M. – Hubka, P. *Základní devítiletá škola v Pláních 1894–1963: inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 34]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1982.

Zákoník zemský Království českého, 1901 (částka XVII., 22. 8.).

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zetek, F. J. *Popis politického okresu Kralovického.* Kralovice, 1932.

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
---------	-------	---------------	-----------------

A. Předchůdci obecní samosprávy do roku 1850

Mapy, plány

1	Katastrální mapa obce Pláňské Autor Müller, místo neznámé, měřítko neuvedeno, litografie, kolorováno, papír podlepený plátnem, 4 listy, poškozena 1. 71 x 23,5 cm 2. 67,5 x 53 cm 3. 32,5 x 71,5 cm 4. 67 x 52 cm	1841	M 1
---	--	------	-----

B. Obecní úřad 1850–1945

I. Knihy

2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a komisí	1935–1941	K 1
3	Matrika příslušníků obce	[1922]–1945 (1948)	K 2
4	Knihy evidence vydaných domovských listů, pracovních a čeledních knížek a vysvědčení zachovalosti	1867–1945 (1948)	K 3
5	Lesní hospodářský plán	1942–1944	K 4
6	Trestní rejstřík	[1890]–1939	K 5

II. Spisový materiál

1. Registrurní pomůcky

7	Podací protokol (4. 3. 1937–25. 7. 1940)	1937–1940	R 1
8	Podací protokol (22. 7. 1940–13. 3. 1942)	1940–1942	R 2
9	Podací protokol (11. 2. 1942–8. 11. 1943)	1942–1943	R 3
10	Podací protokol (5. 11. 1943–13. 2. 1946)	1943–1945 (1946)	R 4

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
2. Spisy			
11	Domovské a matriční záležitosti	1926–1941	N 1
12	Seznamy přílohků a úhrnných výměr pozemků v katastru obce; pozemnostní archy	1885–1943	N 1
13	Pronájem, prodej a vyvlastnění pozemků	1937–1943	N 1
14	Rozpočty obce na roky 1938, 1941 a 1945	1938–1941 (1948)	N 1
15	Repartice pozemkové daně	1930–1931	N 1
16	Seznam zaplombovaných strojů	1943	N 1
17	Rozdělení nájmu z honitby	1910–1914	N 1

III. Účetní materiál

1. Účetní knihy

18	Hlavní kniha	1872–1921	K 6
19	Hlavní kniha	1932–1933	K 7
20	Hlavní kniha	1943	K 8
21	Pokladní deník	1872–1905	K 9
22	Pokladní deník	1906–1923	K 10
23	Pokladní deník	1943–1945 (1946)	K 11
24	Inventář pozemků a veřejného statku a inventář obecního jmění mimo pozemky a veřejný statek	[1937]–1945 (1954)	K 12

2. Účty

25	Účetní uzávěrky za roky 1939 a 1940	1940–1941	N 2
----	-------------------------------------	-----------	-----

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Pláně
Značka fondu:	AO Pláně
Časový rozsah:	1841–1945 (1954)
Počet evidenčních jednotek:	19 (12 úředních knih, 4 podací protokoly, 2 kartony, 1 mapa)
Počet inventárních jednotek:	25
Rozsah v bm:	0,50 (úřední knihy – 0,19 bm, podací protokoly – 0,08 bm, kartony – 0,22 bm, mapa – 0,01 bm)
Stav ke dni:	31. 8. 2010
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatelé archivní pomůcky:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Počet stran:	13
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková dne 31. 8. 2010 – č. j. SOAP/060-349/2010